

До спеціалізованої вченої ради Д 35.051.27
у Львівському національному університеті
імені Івана Франка

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
члена-кореспондента Національної академії
правових наук України,
Заслуженого діяча науки і техніки України
Кохановської Олени Велеоніівни,
професора кафедри цивільного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
на дисертацію**

Якубівського Ігоря Євгеновича

на тему:

**«ПРОБЛЕМИ НАБУТТЯ, ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ
ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук

зі спеціальності 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;

сімейне право; міжнародне приватне право

(Галузь знань: 081 – Право)

Актуальність дисертаційного дослідження І.Є.Якубівського очевидна і не потребує детального пояснення, оскільки в усі часи творчість була, є і назавжди залишиться природним прагненням людини, якій, як дихання, потрібна інтелектуальна творча праця, постійне удосконалення себе і оточуючого світу. Проблеми інтелектуальної власності як явища породили необхідність аналізу їх у праві, врегулювання у законодавстві, правомірного впровадження у практику, здобувши серед юристів значний інтерес. Усі високорозвинені країни приймають сьогодні участь у розбудові

високотехнологічного суспільства майбутнього, приєднуючись до значної кількості міжнародних актів у царині інтелектуальної творчої діяльності, поглиблюють співробітництво у цій сфері і гармонізують із ним своє внутрішнє законодавство. Україна не залишається осторонь цих процесів, демонструючи колосальні зрушення і потенціал для нового якісного руху у напрямку забезпечення, окрім іншого, якісного правового регулювання відносин інтелектуальної власності і забезпечення захисту прав усіх їх учасників. Сьогодні право інтелектуальної власності як підгалузь цивільного права має закріплення, перш за все, у кодифікованому акті приватного права, як комплексний інститут законодавства регулюється на рівні низки галузевих кодексів і спеціальних законів, має ідеологічні витoki у міжнародних актах, знаходить своє практичне втілення у рішеннях судів, аналізується представниками усіх галузей правової науки і отримує все більшу підтримку і розуміння як найбільше благо серед тих, хто використовує духовні і технічні досягнення для особистого і суспільного розвитку. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, експонентного збільшення інформації на різних носіях, широкого технологічного обміну, появи невідомих раніше загроз порушення прав творців результатів інтелектуальної творчої діяльності значення монографічного дослідження І.Є.Якубівського буде зростати, оскільки автор написав не лише сучасну, але і вельми перспективну для застосування в теорії і на практиці працю.

З огляду на зазначене, можна прогнозувати, що докторське дослідження І.Є.Якубівського стане вагомим внеском у з'ясування найбільш актуальних питань набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні, оскільки саме ці фундаментальні категорії та їх зміст стали предметом уваги дисертанта передусім на концептуальному рівні, а чисельні приклади із практики додають роботі ще й практичної ваги, посилюючи логічність, системність і актуальність дисертації у цілому.

Автор звернувся не тільки до теми права інтелектуальної власності загалом, але й дослідив послідовно результати інтелектуальної діяльності у

літературній, художній, науковій, технічній та інших сферах, звернувши увагу на суттєве зростання значення інновацій, технологічного обміну, створення глобального інформаційного простору на сучасному етапі, а це, безумовно, додало актуальності дослідженню у цілому. В роботі проведено узагальнення високого теоретичного рівня і запропоновано нове вирішення наукових проблем у сфері права інтелектуальної власності, цивільного права, що полягає у формуванні теоретичної концепції майнових прав інтелектуальної власності з позиції регулятивних та охоронних цивільних правовідносин.

Можна погодитися з висновком І.Є.Якубівського щодо того, що «...майнові права інтелектуальної власності, якого б об'єкта вони не стосувалися (літературного чи художнього твору, винаходу, промислового зразка, торговельної марки тощо) становлять окрему категорію суб'єктивних цивільних прав, що характеризуються низкою спільних сутнісних ознак, які проявляються на усіх стадіях правового регулювання – починаючи від їх закріплення у нормах права і завершуючи їх захистом у разі порушення» (с. 38 дисертації, с.2 автореферату). Дійсно, комплексний аналіз механізму цивільно – правового регулювання набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності є актуальним не лише з доктринальних позицій, але і з огляду на необхідність подальшого удосконалення законодавства України у цій сфері, на процеси євроінтеграції, які передбачають нагальну потребу гармонізації вітчизняного законодавства із правом ЄС, а також імплементацію норм Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та державами – членами, оскільки «...станом на сьогодні Україна є учасницею багатьох міжнародних договорів у цій сфері, які імplementовані в національне законодавство. Водночас, потребують вирішення питання, що стосуються забезпечення дієвого правового механізму набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності» (с.37 дисертації, с.1 автореферату).

Вищезазначене підкреслює актуальність, своєчасність і перспективність дослідження І.Є.Якубівського у пошуку ефективного вирішення проблем

набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні. Навіть сама назва роботи підкреслює цілісний, всеохоплюючий і поглиблений підхід автора до усього кола окреслених питань, що також доводить актуальність дисертаційної роботи.

Як у вітчизняній, так і в зарубіжній правовій доктрині питанням права інтелектуальної власності приділяється сьогодні достатня увага. Практично увесь перелік дисертаційних робіт докторського і кандидатського рівня автором згадується на с.38 дисертації (с.1 автореферату), а також у Списку використаних джерел на с. 412 – 491 дисертації. Зокрема, це докторські дисертації із загальнотеоретичних питань правової охорони інтелектуальної власності, здійснені вітчизняними цивілістами О.О.Підпригорою, О.М.Мельник, Р.Б.Шишкою тощо, з проблем виникнення прав інтелектуальної власності - О.В.Басая, договірних зобов'язань у сфері інформаційних відносин і відносин інтелектуальної власності – моєї як опонента по цій роботі, А.О.Кодинця, міжнародних приватноправових аспектів права інтелектуальної власності Ю.М.Капіци та ряд інших. Усі ці роботи, так само як і наукові доробки зарубіжних авторів практично повністю опрацьовані дисертантом і використані у роботі. Як значний позитив вважаю за необхідне відмітити, що в роботі можна побачити щире повагу І.Є.Якубівського до свого Вчителя і наукового консультанта професора В.М.Коссака, його праць і наукових поглядів, а також до усіх колег, які розробляли складну і захоплюючу тематику досліджень у сфері права інтелектуальної власності, на чий досягнення спирається і з ким полемізує в своїх працях дисертант.

Між тим, комплексні дослідження майнових прав інтелектуальної власності, з охопленням усіх об'єктів і в напрямку як охоронних, так і регулятивних цивільних правовідносин, у дисертаційних та інших монографічних дослідженнях у сфері цивільного права загалом і підгалузі права інтелектуальної власності зокрема, в Україні до цього часу не проводились, а якщо і аналізувалися, то переважно фрагментарно, вибірково

стосовно того чи іншого окремого інституту права інтелектуальної власності, окремих аспектів реалізації чи способів захисту цивільних прав.

Отже, вітчизняними науковцями дотепер не здійснювалися дослідження правовідносин щодо набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні комплексно, через призму концептуальних засад цивільного права, як це запропоновано у роботі І.Є.Якубівського.

Слід відразу зазначити, що дисертант зробив досить вдалі кроки на шляху вирішення найбільш важливих теоретичних проблем, пов'язаних із визначенням сутності та особливостей набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності, розробив відповідну концепцію, причому пропозиції по удосконаленню національного цивільного законодавства та законодавства у сфері інтелектуальної власності ґрунтуються у його роботі на врахуванні досвіду інших, зокрема, європейських країн.

У зв'язку з цим можна констатувати, що, не дивлячись на активне обговорення проблем права інтелектуальної власності, його окремих інститутів, до появи монографічної праці І.Є.Якубівського, залишалися недостатньо розкритими проблеми доктринальних підходів до розуміння юридичної природи майнових прав інтелектуальної власності, сутнісних ознак майнових прав інтелектуальної власності та їх основних дефініцій, змісту цих прав, а також підстав їх набуття, зміни і припинення, особливостей способів захисту майнових прав інтелектуальної власності та ряд інших. Саме це обумовило необхідність проведення дисертантом комплексного дисертаційного дослідження окреслених проблем.

І.Є.Якубівський пропонує і обґрунтовує цілісну концепцію цивільно-правового регулювання набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності, що засвідчує теоретичне та практичне значення аналізу відповідної проблематики в межах спеціального дослідження на рівні докторської дисертації.

Зважаючи на тему роботи, І.Є.Якубівський поставив за мету розробити вищезгадану концепцію з обґрунтуванням пропозицій, спрямованих на удосконалення законодавства України у визначеній сфері (с.39 дисертації, с.2 - 3 автореферату). Для досягнення мети дисертаційного дослідження автор доволі вдало формулює його завдання, а саме: з'ясувати основні доктринальні підходи до розуміння юридичної природи майнових прав інтелектуальної власності; виявити сутнісні ознаки майнових прав інтелектуальної власності та сформулювати їх дефініцію; розкрити зміст майнових прав інтелектуальної власності; визначити поняття підстав набуття майнових прав інтелектуальної власності та провести їх класифікацію; виявити особливості набуття майнових прав на окремі об'єкти права інтелектуальної власності; визначити способи та межі здійснення майнових прав інтелектуальної власності; з'ясувати юридичну природу договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності та з'ясувати їх місце в системі договірних прав; розкрити особливості окремих видів договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності; визначити поняття та провести класифікацію способів захисту майнових прав інтелектуальної власності; розкрити особливості способів захисту майнових прав інтелектуальної власності; сформулювати конкретні пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності (с. 39 – 40 дисертації, с. 3 автореферату). Використання ряду філософських підходів, загальнонаукових і спеціально – юридичних методів та засобів пізнання, логічних прийомів в процесі підготовки дисертації, зокрема, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, узагальнення тощо; правил формулювання понять, правил поділу понять, соціологічних, герменевтико – правових методів, прийомів техніко – юридичного аналізу, порівняльно – правового методу, а також діалектичного та історичного, формально-юридичного, системно-структурного, та ряду інших, які проглядаються у роботі, також сприяло досягненню зазначеної мети.

Об'єкт і предмет дослідження визначено дисертантом лаконічно. Зокрема, об'єктом дослідження названо «суспільні відносини у сфері регулювання інтелектуальної власності»; предмет дослідження становить «механізм цивільно-правового регулювання набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності, нормативно-правові акти, правозастосовча практика» (с.40 дисертації, с.3 автореферату).

Автор розрізняє теоретичну основу свого дослідження, а також емпіричну, відносячи до теоретичної основи роботи видатних і відомих вітчизняних та зарубіжних учених у сфері цивільного права, права інтелектуальної власності, теорії держави і права (с.38 – 39 дисертації, с.2 автореферату), а до емпіричної, як це зрозуміло із тексту дисертації - матеріали судової практики, зокрема, рішення Європейського суду з прав людини, рішення вітчизняних судів тощо, які зазначені у списку використаних джерел, що свідчить про увагу дисертанта до глибокого аналізу усіх необхідних для розкриття теми матеріалів.

Дисертація І.Є.Якубівського тісно пов'язана з відповідними науковими темами, програмами, планами державного рівня, державними та галузевими науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки і законодавства, визначеними Верховною Радою України, а також з розробкою основних проблем цивільного права, що здійснюються за науковими програмами, затвердженими Національною Академією правових наук України. Робота виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка на 2012–2014 роки «Удосконалення механізму правового регулювання у світлі новелізації цивільного законодавства» (державний реєстраційний номер: 0112U003754) та на 2016–2018 роки «Проблеми уніфікації цивільного законодавства України з правом ЄС» (державний реєстраційний номер: 0116U001703).

Структура дисертаційного дослідження обумовлена передусім предметом, а також метою дисертації і відображає логіку її написання

автором. План роботи цілком вдалий, що допомогло дисертанту викласти свої думки послідовно і чітко.

Робота складається із анотації, переліку умовних позначень, п'яти розділів, поділених на вісімнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків; Загальний обсяг роботи становить 520 сторінок. Основна частина роботи має обсяг 375 сторінок. Список використаних джерел на 80 сторінках включає 839 найменувань. Загальний обсяг і обсяг основного змісту дисертації відповідають рекомендованим МОН до написання відповідних робіт. Усі розділи та підрозділи дослідження за своїм змістом і перспективами подальшої розробки можна назвати змістовними і логічно викладеними, придатними для використання як в теорії, так і в законотворчій роботі, а також на практиці.

Розділ 1, присвячений загальнотеоретичній характеристиці майнових прав інтелектуальної власності як суб'єктивним цивільним правам, складається із підрозділу 1, в якому розкриваються теоретико – методологічні засади дослідження майнових прав інтелектуальної власності (с. 50 – 65 дисертації); підрозділу 2, в якому визначається поняття та ознаки майнових прав інтелектуальної власності (с.65 – 94 дисертації); а також із підрозділу 3, в якому аналізується зміст майнових прав інтелектуальної власності (с.94 – 119 дисертації).

До Розділу 2 «Набуття майнових прав інтелектуальної власності» увійшли чотири підрозділи, які послідовно розкривають проблеми поняття та класифікації набуття майнових прав інтелектуальної власності (с.119 – 136 дисертації); підстав набуття майнових авторських та суміжних прав (с.136 – 154 дисертації); підстав набуття майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти патентного права (с.154 – 167 дисертації); підстав набуття майнових прав інтелектуальної власності на засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг (с.167 – 184 дисертації).

Про здійснення майнових прав інтелектуальної власності можна дізнатися зі змісту Розділу 3 дисертації. Зокрема, аналізуються поняття та суб'єкти здійснення майнових прав інтелектуальної власності (с.184 – 205

дисертації); способи здійснення майнових прав інтелектуальної власності (с.205 – 241 дисертації); межі здійснення майнових прав інтелектуальної власності (с.241 – 266 дисертації).

Договірним формам розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності присвячено Розділ 4 праці. Автор зосереджує увагу у чотирьох підрозділах на місці договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності в системі договірного права (с.266 – 281 дисертації); на договорах щодо надання прав на використання об'єктів права інтелектуальної власності (с.281 – 306 дисертації); на договірних формах передання майнових прав інтелектуальної власності (с.306 – 323 дисертації); на договірних відносинах при створенні за замовленням об'єктів права інтелектуальної власності (с.323 – 336 дисертації).

Як теоретичне, так і важливе практичне значення має Розділ 5 дисертації, в якому аналізується захист майнових прав інтелектуальної власності. І.Є.Якубівський послідовно дає загальнотеоретичну характеристику захисту майнових прав інтелектуальної власності (с.336 – 353 дисертації); аналізує припинювальні способи захисту майнових прав інтелектуальної власності (с.353 – 369 дисертації); досліджує відновлювальні способи захисту майнових прав інтелектуальної власності (с.369 – 381 дисертації), а також приділяє належну увагу компенсаційним способам захисту майнових прав інтелектуальної власності (с.381 – 407 дисертації).

Така побудова дисертаційного дослідження надала змогу І.Є.Якубівському здійснити всебічний аналіз теми, глибоко дослідити дискусійні питання, виявити проблеми у правовому регулюванні відносин щодо набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні, запропонувати шляхи вирішення методологічних і практичних проблем за темою дисертації. У викладенні матеріалу автор не оминає гострих дискусій, висловлює особисте ставлення до проблем та їх вирішення, демонструє вміння формулювати власні висновки, інтелігентність і виваженість, толерантність у веденні наукової дискусії.

Стиль дисертанта на протязі усієї роботи над текстом вирізняється чіткістю, професійною грамотністю, конструктивною критичністю, легкістю сприйняття, змістовною насиченістю, що свідчить про високий рівень його досвіду як дослідника. Автор використав значну кількість міжнародних правових актів і договорів, спеціальну юридичну літературу, акти цивільного законодавства та законодавства іншого галузевого спрямування, матеріали судової практики, надавши їм кваліфіковану правову оцінку. У дисертації проаналізовано не один десяток дискусійних проблем різного рівня складності і запропоновано їх авторські рішення.

Зазначене вище дозволило І.Є.Якубівському повністю розкрити тему і досягти вагомих науково-теоретичних та практичних результатів, що є новими або мають ознаки наукової новизни.

Так, перш з все, слід підтримати в цілому концептуальний підхід здобувача до здійснення системного теоретичного аналізу цивільно – правового регулювання набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності та до визначення конкретних напрямів вдосконалення законодавства у цій сфері.

Заслуговує на підтримку вперше запропоноване авторське визначення майнових прав інтелектуальної власності як суб'єктивних цивільних прав на об'єкт права інтелектуальної власності, які мають економічний зміст, забезпечують задоволення майнових інтересів їх суб'єкта (правоволодільця) шляхом закріплення за ним можливості використання об'єкта та недопущення такого використання іншими особами без його згоди.

Так само аргументованим і належно доведеними є сформульована автором позиція про те, що зміст майнових прав інтелектуальної власності становлять права щодо використання їх об'єкта і що право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта, у тому числі забороняти таке використання, не є елементом змісту майнових прав інтелектуальної власності, оскільки становить собою вимогу, спрямовану на захист порушених майнових прав інтелектуальної власності, і реалізується у площині охоронного правовідношення. З цим можна погодитись навіть в

тому розумінні, що абсолютні права, до яких належить і право на використання об'єкта інтелектуальної власності, не містять зазвичай у своєму змісті права «негативні» - перешкоджати, забороняти, не допускати, головне, щоб право здійснювалося правоволодільцем (у праві власності – власником) у повному обсязі і на її власний розсуд. А от усі інші особи, крім правоволодільця (так само як і власника) мають не порушувати їх права, утримуватись від їх порушення, поважати їх права.

Дисертант не лише пропонує, але і детально пояснює свою думку у тексті дисертації щодо поняття «здійснення майнових прав інтелектуальної власності». Це, на його обґрунтовану думку, можна розуміти як вчинення правоволодільцем (правоволодільцями) або уповноваженою особою на свій розсуд дій щодо використання об'єкта права інтелектуальної власності та/або розпоряджання майновими правами на нього для задоволення майнових інтересів правоволодільця (правоволодільців).

Особливо слід відмітити і підтримати обґрунтований І.Є.Якубівським уперше поділ способів використання об'єктів права інтелектуальної власності, залежно від того, на що спрямована відповідна дія, на прями (полягають у вчиненні дій безпосередньо щодо самих об'єктів права інтелектуальної власності) та опосередковані (полягають у вчиненні дій щодо матеріальних носіїв, у яких виражено (втілено, застосовано) відповідний об'єкт права інтелектуальної власності). Такий висновок відповідає розумінню автором, що будь – який об'єкт права інтелектуальної власності є передусім інформацією (високого рівня, яка є оригінальною або визначена як така законом), а тому слід розрізняти її зміст і форму, у якій вона виражена.

Те саме стосується уперше сформульованої позиції, відповідно до якої попри загальну тенденцію до універсалізації договірних конструкцій щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, вони мають неоднакову сферу застосування, а також пропозиції поділяти їх на дві підгрупи: універсальні, які опосередковують розпоряджання майновими правами на різні об'єкти права інтелектуальної власності і спеціальні, які опосередковують розпоряджання майновими правами на окремі види об'єктів.

Ми повністю солідаризуємось із думкою автора про необхідність відносити договір про управління майновими авторськими та (або) суміжними правами на колективній основі до договорів про надання посередницьких послуг. Інші варіанти, які пропонувались в літературі, зокрема, пропозиція застосувати до цих відносин конструкцію довірчої власності не враховували специфіку самих відносин права інтелектуальної власності, зокрема те, що вони не є власністю за своєю сутністю, а інститут колективного управління не повинен будуватись на основі підприємництва з боку осіб, які здійснюють таке управління.

Так само перспективними і належно доведеними автором є: пропозиція, що сформульована вперше щодо нової назви закріпленого ст. 1112 ЦК України договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, а саме: «договір творчого замовлення», що дійсно більш точно відображає зміст відносин сторін за цим договором і що розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, поряд з обов'язком щодо створення об'єкта, є конститутивним (обов'язковим) елементом цього договору»; щодо доцільності поділу способів захисту майнових прав інтелектуальної власності за їх цільовою спрямованістю на три групи: 1) припинювальні – спрямовані на припинення порушення майнових прав інтелектуальної власності; 2) відновлювальні – спрямовані на відновлення становища, яке існувало до порушення майнових прав інтелектуальної власності; 3) компенсаційні – спрямовані на компенсацію майнових втрат та (або) моральної шкоди, яких зазнав правоволоділець внаслідок порушення майнових прав інтелектуальної власності; стосовно позиції, що ефективний захист майнових прав інтелектуальної власності у разі їх порушення внаслідок видачі патенту чи свідоцтва вимагає застосування у сукупності таких способів захисту: 1) визнання незаконним і скасування рішення, що стало підставою для державної реєстрації майнових прав інтелектуальної власності; 2) скасування державної реєстрації майнових прав інтелектуальної власності; 3) визнання недійсним охоронного документу (патенту, свідоцтва); а також щодо доцільності розмежування вилучення з

цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності, та матеріалів і знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення таких товарів як цивільно-правових способів захисту порушених прав, з одного боку, та конфіскації відповідних товарів, матеріалів і знарядь, що є публічно-правовою санкцією за вчинене адміністративне чи кримінальне правопорушення, з іншого боку. Усі названі і підтримані у цьому відгуку положення новизни є новими і належно доведеними.

Стосовно положень, які удосконалено і додатково аргументовано І.Є.Якубівським. Практично всі вони заслуговують на позитивне сприйняття і мають перспективи застосування як в теорії, так і на практиці. Деякі зауваження щодо них висловлені у цьому відзиві нижче.

Отже, пропозиції та висновки, що виносяться І.Є.Якубівським на захист, є новими або містять необхідний рівень новизни, в цілому зрозуміло сформульовані і належно доведені в тексті дисертаційної роботи.

Водночас слід відзначити, що дисертаційне дослідження І.Є.Якубівського містить ряд дискусійних положень, які викликають полеміку, вимагають додаткової аргументації або більш детальних змістовних пояснень.

- 1) Аналізуючи у підрозділі 1.1 теоретико – методологічні засади дослідження майнових прав інтелектуальної власності, здобувач стверджує, що «в сучасних умовах цілковите сприйняття на законодавчому рівні проприетарної теорії чи теорії виключних прав є мало прийнятним» (с. 62 - 63 дисертації, с.10 – 11 автореферату), більш того, на думку дисертанта, нині виникла «необхідність розробки концепції правового регулювання відносин інтелектуальної власності, яка б, з одного боку, відповідала... новим викликам, і водночас, увібрала в себе всі здобутки проприетарної теорії та теорії виключних прав» (с. 63 дисертації, с.11 автореферату). Такий висновок потребує обґрунтування під час захисту, оскільки є предметом тривалої дискусії і дисертанту слід

пояснити – що саме він вважає за можливе взяти з кожної із теорій, і яким чином поєднати проприетарну теорію і теорію виключних прав, навівши відповідні приклади. Слід відмітити, що у цьому ж підрозділі 1.1 автор висловлює слушну думку, що «хоча між майновими правами інтелектуальної власності та правом власності існує низка спільних підходів у правовому регулюванні, між зазначеними категоріями цивільних прав існують також обумовлені специфікою їх об'єктів суттєві відмінності щодо визначення їх змісту, підстав набуття, способів здійснення та захисту. Відтак, методологічну основу дослідження поняття та змісту майнових прав інтелектуальної власності, особливостей їх набуття, здійснення та захисту становить їх розуміння як окремої категорії суб'єктивних цивільних прав, відмінної, зокрема, від права власності» (с. 64 дисертації, с.11 автореферату). Чи не вбачає автор певного протиріччя у цих і вищезгаданих висловлюваннях?

- 2) У роботі наголошено, що «випадки вільного використання об'єктів права інтелектуальної власності не можна розглядати ні як обмеження, ні як винятки у майнових правах інтелектуальної власності. Їхню природу, на думку дисертанта, варто трактувати з позиції змісту майнових прав інтелектуальної власності. Зміст зазначених прав визначається наданими правоволодільцеві правовими можливостями щодо використання об'єкта різними способами, але з урахуванням окресленого законом кола випадків вільного використання об'єкта» (с.103 - 110 дисертації, с.13 автореферату). Ця позиція дисертанта спірна, оскільки за такого підходу можна уявити, що випадки вільного використання об'єкта з'являються в уяві законодавця і закріплюються законом у вигляді чітко окресленого їх кола до появи правових можливостей правоволодільця щодо використання об'єкта права інтелектуальної власності різними способами і за власним розсудом. Незрозуміло також, яким чином може посилити позицію автора аргумент, який

додається до цієї пропозиції у висновку 4 дисертації (висновку 5 автореферату) до роботи (с. 407 - 408 дисертації, с.26 автореферату) наступного змісту: «Стосовно випадків вільного використання об'єктів права інтелектуальної власності діє принцип їх вичерпного визначення у законі, а тому неприпустимим є їх розширене тлумачення». Усе наведене потребує додаткової аргументації.

- 3) Не можна погодитись з розумінням ліцензії у праві інтелектуальної власності як «способу», як пояснив автор у положенні новизни уперше на с.43 дисертації (с.5 автореферату). Ліцензія – це передусім документ, в якому фіксується спосіб розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності – і далі за текстом - що полягає у наданні правоволодільцем іншій особі (особам) права на використання об'єкта права інтелектуальної власності на підставі договору або одностороннього правочину. Крім того, цей висновок не несе, на нашу думку, новизни першого рівня і може бути розміщений у положеннях новизни «удосконалено» або «набуло подальшого розвитку». Те саме стосується наступного висновку щодо того, що моментом набуття майнових прав інтелектуальної власності за договором, потрібно вважати момент укладення відповідного договору, якщо договором або законом не передбачено інше. Водночас для тих об'єктів, набуття майнових прав інтелектуальної власності на які закон пов'язує із державною реєстрацією, відповідні права переходять до набувача за договором в момент державної реєстрації передання цих прав. Це відомий цивільному праву підхід, тож необхідно зазначити в обох випадках якими елементами автор удосконалив або розвинув названі положення. Переміщення цих положень до новизни другого рівня не применшить їх значення.
- 4) Дуже важливою для практики є пропозиція І.Є.Якубівського з метою гармонізації законодавства України про інтелектуальну власність із правом ЄС запровадити такий спосіб захисту майнових

прав інтелектуальної власності, як заборона неправомірного використання об'єкта права інтелектуальної власності конкретним способом (способами) (с.43 – 44 дисертації, с.6 автореферату), тому вона потребує більш детального розкриття і пояснення під час захисту дисертації, що, окрім іншого, стане додатковим підтвердженням першого рівня новизни цієї пропозиції.

- 5) Здобувачу бажано пояснити - у чому конкретно він бачить дисбаланс рівня захисту майнових авторських та суміжних прав, прав на сорти рослин з одного боку, та прав на інші об'єкти, коли робить висновок про те, що компенсація як альтернативний щодо відшкодування збитків спосіб захисту майнових прав інтелектуальної власності мала би мати універсальний для даної сфери характер і застосовуватись для захисту прав на різні об'єкти інтелектуальної власності (с.44 дисертації, с. 6 автореферату).
- 6) На жаль, у положеннях новизни, які здобувачем удосконалені або додатково аргументовані, автор не завжди послідовно зазначає – який саме його внесок у те, чи інше положення, вже відоме науці цивільного права, праву інтелектуальної власності. Між тим, більша чіткість надала б висновкам дисертанта більшої переконливості. Тому це бажано уточнити під час захисту щодо наступних положень: про виокремлення двох критеріїв використання об'єктів промислової власності (с.45 дисертації, с. 7 автореферату); щодо дефініцій ліцензійного договору і договору про передання майнових прав (с. 45 дисертації, с. 7 автореферату); щодо вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених у цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності (с.45 дисертації, с.7 автореферату); щодо договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності, що становлять самостійну групу в системі інститутів договірної права (с.?? дисертації, с.8 автореферату). А позиція на с. 46 дисертації (с.8 автореферату) щодо того, що закріплені пунктами 1–2 ч. 2 ст. 432

ЦК України засоби за своєю юридичною природою не є способами захисту майнових прав інтелектуальної власності, а становлять собою засоби забезпечення доказів або позову взагалі потребують розкриття і пояснення щодо змісту зазначеної статті.

7) Підтримуючи в цілому концептуальний підхід здобувача до здійснення системного теоретичного аналізу обраної теми, вважаємо, що автору немає потреби говорити у даному разі про аналіз лише *механізму* цивільно – правового регулювання набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності, оскільки темою роботи обрано, як можна переконатися із назви рукопису, «Проблеми набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності», а отже, це більш широкий погляд на проблему, ніж зазначено автором на с. 41 дисертації (с.4 автореферату) у визначенні наукової новизни отриманих результатів. Між тим, навіть якщо здобувач здійснює аналіз механізму регулювання, то він це робить насправді у процесі дослідження усіх проблем комплексно, включаючи і специфічний механізм регулювання. В цьому ми переконалися, ознайомившись з роботою. Між тим, І.Є.Якубівський на с.37 дисертації (с.1 автореферату) пише, що «потребують вирішення питання, що стосуються забезпечення дієвого правового *механізму* набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності; метою дослідження визначає «розробку концепції цивільно – правового регулювання набуття, здійснення і захисту майнових прав інтелектуальної власності...» (а отже - не розробку концепції щодо «механізму» цивільно – правового регулювання); те саме ми бачимо і в завданнях, які ставив перед собою дисертант (у них не йдеться про аналіз механізму, але про підстави набуття, способи та межі здійснення майнових прав, особливості способів захисту майнових прав інтелектуальної власності) (с.39 – 40 дисертації, с.3 автореферату); в той же час предметом дослідження названо

«*механізм* цивільно – правового регулювання...» (с.40 дисертації, с.3 автореферату); у методах дослідження немає згадки про механізм цивільно – правового регулювання, хоча детально описуються методи наукового пізнання і питання, які досліджувалися завдяки їх використанню (с.40 – 41 дисертації, с.3 – 4 автореферату); у Висновках на с.407 дисертації (с.25 автореферату) автор зазначає, що «у дисертації проведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової проблеми, що полягає у формуванні теоретичної концепції майнових прав інтелектуальної власності з позиції регулятивних та охоронних цивільних правовідносин», що підтверджується змістом тексту дисертації і є тим висновком, який можна зробити, ознайомившись з роботою. Хотілося б почути думку здобувача з приводу вищезазначеного.

У продовження попереднього зауваження, можна звернути ще раз увагу на формулювання автором об'єкту дослідження: «об'єктом дослідження є суспільні відносини в сфері регулювання інтелектуальної власності» (с.40 дисертації, с.3 автореферату). Втім, насправді об'єктом слід було б визначити суспільні відносини, що регулюються у сфері інтелектуальної власності, оскільки «регулювати інтелектуальну власність» проблематично. Крім того, об'єктом дослідження стали, як можна пересвідчитись із тексту дисертації, не тільки правовідносини, які «**виникають** у сфері цивільно – правового захисту...», але і такі, що змінюються, припиняються.

- 8) Визначаючи наукову новизну отриманих результатів автор виявив скромність і охарактеризував положення, що виносяться на захист такими, що лише містять елементи наукової новизни (с.41 дисертації, с.4 автореферату). Між тим, здобувачем сформульовано уперше (про що вказується далі в тексті) низку положень, які

насправді мають перший рівень новизни, а саме запропоновані і доведені уперше, тобто є новими – передусім в Україні.

Наведені зауваження носять переважно дискусійний характер, спрямовані на посилення автором його позицій, не знижують загального позитивного враження від роботи і не впливають на високу оцінку її якості.

Основні положення дисертаційного дослідження І.Є.Якубівського дозволяють зробити висновок про те, що сформульовані ним положення новизни, висновки і пропозиції дозволили достатньо повно розкрити обрану тему.

Зміст, форма, стиль рукопису свідчить про здатність автора до глибокого високопрофесійного наукового аналізу актуальних і дискусійних питань набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності не лише в Україні, але і у порівняльному з іншими країнами аспекті, про вміння глибоко аналізувати і узагальнювати аналіз літературних та інших необхідних для розкриття теми дослідження джерел, формулювати як результат кропіткої наукової роботи власні теоретичні і практичні висновки і рекомендації, в тому числі – для потреб законодавця. Переконливим доказом цьому може слугувати проект закону, розроблений, запропонований автором у додатку № 2 до дисертації, а також підтвердження, що міститься в акті впровадження результатів дослідження у додатку № 3 до дисертації.

Основні авторські висновки та пропозиції дисертаційного дослідження І.Є.Якубівського викладено у вісімдесяти одній публікаціях (з яких одна одноосібна монографія, двадцять дев'ять статей у фахових виданнях, у тому числі шість – в іноземних виданнях, сорок сім тез доповідей), а також у підручнику «Право інтелектуальної власності» (глави 5–9, 12–18), науково-практичних коментарях Цивільного кодексу України (глави 39–42, 75) та Господарського кодексу України (глави 16, 34).

Наведені публікації відображають зміст проведеного І.Є.Якубівським наукового дослідження з достатньою повнотою.

Вважаємо за необхідне відмітити, що робота над дисертацією тривала, починаючи з 2004 – 2005 років, а самі публікації послідовно щороку формували і посилювали наукові позиції автора, апробація також відбувалася кожен рік шляхом оприлюднення проміжних результатів дослідження на чисельних наукових заходах, в чому можна пересвідчитись, ознайомившись із солідним списком опублікованих автором праць за темою дисертації (с. 7 - 18 дисертації, с.29 – 37 автореферату). Зазначене викликає повагу, є переконливим доказом послідовності і наполегливості дисертанта, ретельністю у підготовці рукопису.

Автореферат дисертації та публікації дисертанта оформлені відповідно до встановлених МОН України вимог і повністю відображають основні положення, зміст та результати дисертаційного дослідження. Автореферат дисертації не містить положень, які не увійшли до змісту тексту самого дисертаційного дослідження.

Результати дисертаційного дослідження І.Є.Якубівського отримали необхідну апробацію, зокрема, обговорювалися на розширеному засіданні Відділення цивільно-правових наук Національної академії правових наук України (м.Київ, 12 грудня 2018 р.) і на засіданні кафедри цивільного права та процесу Львівського національного університету імені Івана Франка (19 червня 2019 р.) та на значній кількості за переліком міжнародних, всеукраїнських конференцій, засіданнях круглих столів тощо. Вважаємо за необхідне звернути особливу увагу на підтверджену у додатках до роботи теоретичну і практичну цінність отриманих результатів.

Підтримуємо здобувача у його баченні перспектив подальших досліджень приватно-правового механізму набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності у вивченні та аналізі позитивного досвіду держав-членів ЄС щодо правового регулювання відносин інтелектуальної власності, зокрема, в частині особливостей здійснення та захисту авторського права та суміжних прав у цифровому середовищі,

правової охорони комп'ютерних програм та баз даних, винаходів у галузі біотехнологій, компонувань напівпровідникових виробів, географічних зазначень тощо. Це дійсно справить позитивний вплив на розвиток вітчизняної цивілістичної доктрини у сфері права інтелектуальної власності, сприятиме подальшому удосконаленню національного законодавства України про інтелектуальну власність та формуванню єдиної правозастосовчої практики.

Важливо відмітити, що результати дослідження вже впроваджено і впроваджуються в науково-дослідній роботі при подальших наукових дослідженнях проблем цивільно-правового регулювання набуття, здійснення і захисту майнових прав інтелектуальної власності. Так, висновки та пропозиції, спрямовані на подальше удосконалення законодавства України про інтелектуальну власність, направлено до Верховної Ради України (Довідка про впровадження № 02/04-489 від 07.11.2019 р.), результати дисертаційного дослідження можуть також використовуватись у правозастосовній практиці для уніфікації підходів до вирішення спорів щодо захисту права інтелектуальної власності, що є актуальним для юрисдикційної діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, а одержані наукові та прикладні результати використовуються у навчальному процесі при викладанні таких дисциплін, як «Цивільне право України», «Право інтелектуальної власності», а також відповідних спецкурсів з питань права інтелектуальної власності.

Підводячи підсумки, слід констатувати, що дисертація Ігоря Євгеновича Якубівського «Проблеми набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні» є завершеною науковою працею, в якій містяться вагомі наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливу науково-прикладну проблему регулювання набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні, вирішують найбільш важливі теоретичні проблеми, пов'язані із визначенням сутності та особливостей такого набуття, здійснення та захисту названих прав інтелектуальної власності, а також із

формулюванням пропозицій щодо удосконалення національного цивільного законодавства та законодавства України у сфері інтелектуальної власності.

Дисертація **Якубівського Ігоря Євгеновича** на тему: **«Проблеми набуття, здійснення та захисту майнових прав інтелектуальної власності в Україні»** виконана на належному науково-теоретичному рівні, відповідає вимогам МОН України, Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому Постановою Кабінету міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – **Якубівський Ігор Євгенович** - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
Заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри цивільного права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

О.В.Кохановська

« _____ » грудня 2019 р.

ПІЛІСЬКИЙ ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР НАЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
05.12.2019р.

